

Pregledni članak
doi: 10.5937/NPDUNP2102115L
UDK: 32-055.2(497.11)"2020/2021"
305:352.07(497.113 Рума)

POLITIČKA PARTICIPACIJA ŽENA U SRBIJI KROZ PRIZMU LOKALNOG AKTIVIZMA: STUDIJA SLUČAJA OPŠTINE RUMA, 2020-2021.

Tatjana Loš

Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka

Rad ima za cilj da identifikuje kvalitet političke participacije žena u Srbiji kroz prizmu aktivizma na lokalnom nivou. Istraživanjem je obuhvaćena opština Ruma u periodu od 2. jula 2020. do 2. jula 2021. godine, čime je sprovedeno istraživanje pojedinačnog, a ne mozaik ili slučaja u nizu. Metodom studije slučaja prikupljanje podataka je sprovedeno polustrukturiranim intervjuom na uzorku od šest ispitanika.

Rezultati istraživanja su pokazali da su žene u skladu sa kvantitativnim pomakom u političkom životu Srbije generalno, u rumske podeli vlasti delegirane na svim nivoima, ali da su i dalje manje zastupljen pol na pozicijama moći i odlučivanja, kao i u procesu odlučivanja. Žene u Rumi svojom političkom participacijom ne ostvaruju u dovoljnoj meri rodnu dimenziju političke reprezentacije, jer ili nisu dovoljno osvestile ovaj segment i ne prepoznaju ga kao bitan ili im nedostaje hrabrosti za to i nailaze na zid u skupštinskim raspravama.

Rezultati istraživanja mogli bi da budu od značaja za sagledavanje načina kako da se poboljša kvalitet participacije žena u politici na lokalnom nivou u pravcu većeg suštinskog predstavljanja, kao i rodne osetljivosti, što bi pospešilo veću motivisanost žena da se uključe u politiku, uticalo na kvalitet rada predstavničkog tela, ali i promenu političke klime u društvu koja je i dalje maskulina. Istraživanje je pokazalo da bi trebalo osnažiti solidarnost žena u politici nezavisno od pripadnosti političkoj stranci, podsticati ih da u skupštinskim raspravama budu glasnije i hrabrije u iznošenju svojih stavova, kako bi suštinski mogle da se izbore za svoje interese.

Ključne reči: žene u politici, politička participacija, rod, lokalni aktivizam, opština Ruma.

UVOD

Tokom poslednje decenije žene na političkoj sceni Srbije, pre svega u parlamentarnom životu, postaju sve vidljiviji subjekt, ali u literaturi postoji dilema u kojoj meri prisustvo žena u predstavničkim institucijama dovodi do suštinskog predstavljanja žena. Ova tema se posebno nameće kao relevantna u svim zemljama koje su, kao Republika Srbija, usvojile rodne kote, sa ciljem da se ublaži marginalizovan položaj žena u političkom životu u kojem su pozicije moći i dalje

dominantno u rukama muškaraca. Postavlja se pitanje šta je preduslov da se ostvari suštinsko predstavljanje žena u politici i kada je veća prisutnost žena na političkoj sceni ekvivalentna njihovom postavljanju na pozicije odlučivanja, ali i u kom pravcu bi žene trebalo da deluju kako bi se dogodile kvalitativne promene u vezi sa većom motivisanošću žena da se bore za ostvarivanje ženskih interesa.

Cilj ovog rada jeste da se utvrdi i opiše kvalitet političke participacije žena u Srbiji kroz situaciju na lokalnom nivou, koji je generalno zapostavljen u istraživačkom fokusu, iako je jedna od pretpostavki da su žene u lokalnim samoupravama još manje zastupljene na mestima odlučivanja, jer tu ne postoji pritisak javnosti kao na nacionalnom nivou. Izabrana je opština Ruma, kao jedna od razvijenijih opština u Sremskom okrugu, koja broji oko 55.000 stanovnika, a u kojoj su žene u poslednjem sazivu skupštine uzele učešće od 44,19%. To se dogodilo kao direktan odgovor na usvajanje Zakona o izmeni zakona o lokalnim izborima u Narodnoj skupštini Republike Srbije u februaru 2020. godine, kojim je propisano da na izbornim listama mora da bude 40% kandidata manje zastupljenog pola (umesto dotadašnjih 30%) i da među svakih pet kandidata po redosledu na listi mora biti najmanje po dva kandidata manje zastupljenog pola (Službeni glasnik RS, 12/2020, čl. 1). Uz pretpostavku da je time zadovoljen samo zakonski imperativ, a da su žene i dalje marginalizovane na lokalnoj političkoj sceni, postavljena je i hipoteza o njihovoj pasivnoj političkoj participaciji i odsustvu sa suštinskih pozicija odlučivanja, bez čega ne može da se računa na promenu političke klime u društvu u pravcu rodno senzitivne dimenzije.

Metodom studije slučaja urađen je polustrukturirani intervju na malom uzorku – od 6 ispitanika (jednim ispitanikom i pet ispitanica iz različitih političkih partija). Istraživanjem je obuhvaćen period od 2. jula 2020. do 2. jula 2021. godine, a rad je usmeren na sledeća istraživačka pitanja:

1. Zašto žene u Rumi ulaze u politiku?
2. Da li aktivno učestvuju u procesu odlučivanja i rukovođenja?
3. Koliko predstavljaju interese žena i artikulišu ih u samom procesu predstavljanja, kao i u kojoj meri promovišu rodnu svest na nivou institucija u čiji rad su uključene?
4. Šta ih kvalifikuje za pozicije za koje se biraju?
5. Može li se govoriti o solidarnosti žena u politici?

Cilj istraživanja jeste da se kroz odgovore ispitanika, na bazi sagledavanja aktuelnog stanja i situacije u opštini Ruma, identifikuju osnovni faktori koji bi mogli da doprinesu poboljšanju kvaliteta političke participacije žena na lokalnom nivou. Struktura rada je sačinjena od uvodnog dela, pregleda relevantne literature, navođenja metodologije istraživanja i koraka samog istraživačkog procesa, dok se u nastavku rada izlažu rezultati do kojih se došlo prilikom sprovođenja studije slučaja, zatim analiza dobijenih podataka i diskusija o rezultatima empirijskog istraživanja, kao i zaključna razmatranja.

1. Pregled literature

Zahvaljujući zakonodavnim izmenama i mehanizmima rodne ravnopravnosti koja je ušla u politički diskurs, možemo da donesemo zaključak o povećanom učešću žena u politici, što opet nije u korelaciji sa zauzimanjem (naj)uticajnijih političkih funkcija koje su, kao pozicije moći, i dalje rezervisane za muškarce. Tako se postavlja pitanje šta bi zapravo politička reprezentacija trebalo da simbolizuje i označava. Na savremenu teoriju političkog predstavljanja značajno je uticala knjiga *Koncept predstavljanja (The Concept of Representation)* Hane Pitkin (Hanna Pitkin), objavljene 1967. godine, koja je ukazala da se političko predstavljanje ne sme svesti samo na izbor političkih predstavnika, navodeći tri različita razumevanja predstavljanja: formalističko, koje je preusko, jer ne govori ništa o sposobnostima i kvalitetu rada predstavnika, simboličko, u kojem je naglasak na verovanju predstavljenih da ih predstavnik zaista predstavlja i deskriptivno, po kojem bi predstavnička institucija trebalo da bude bukvalni odraz biračkog tela. Ono što, prema Pitkin, svim ovim shvatanjima nedostaje jeste uzimanje u obzir aktivnosti poslanika, odnosno delovanja u interesu onih koje predstavljaju, a kojima su predstavnici odgovorni za svoje postupke. To je suština političkog predstavljanja, jer se težište sada pomera sa onog ko je predstavnik na to šta taj predstavnik radi (Lončar, 2015).

Lončar, međutim, obrazlaže da je mana Pitkinove definicije suštinskog ili supstancijalnog predstavljanja uska fokusiranost na institucije predstavničke demokratije, uz navođenje i kritike Sauarda (2006, 2010) da je njeno razumevanje statično, jer interesi predstavljenih nisu uvek jasno precizirani, već ih svojim delovanjem u procesu predstavljanja kreiraju, oblikuju i artikulišu i predstavnici kao konstitutivne snage. Tako možemo govoriti o konstruktivističkom zaokretu u teoriji političkog predstavljanja, čije su tvrdnje i poslužile kao startna osnova za razumevanje političkog predstavljanja i procesuiranje ovog istraživačkog rada, a čiji autori naglašavaju postojanje dinamičnog odnosa predstavnika, predstavljenih i različitih publika koje priznaju ili osporavaju predstavničke tvrdnje. Time se, međutim, zanemaruje značaj odgovornosti političkih predstavnika koji figurira u tradicionalnom pristupu, a za koji Diš (2011) predlaže da se zameni konceptom refleksivnosti koji predstavljanje čini legitimnijim ohrabrujući predstavljanje različitih interesa, dok Severs (2010) smatra da ga je potrebno proširiti *a posteriori* odgovornošću kojom birači naknadno odobravaju odluke predstavnika. U interpretaciji Saurda, učitavanje interesa biračkog tela je ne samo aktivan, već i kreativan proces, bez autorovog upuštanja u analizu kada je uticaj poslanika na birače stvarno koristan za njih (Lončar, 2015).

Pojam supstancijalnog predstavljanja, uprkos brojnim studijama, i dalje nije do kraja razjašnjen, uz stare i nove debate o reprezentaciji i ženama. Prema Trembli (1998) one su zasnovane na raspravi o uticaju koji žene mogu da imaju na politički sistem u celini i celokupno žensko stanovništvo, navodeći da su mišljenja podeljena, pa tako neki smatraju da se političari i političarke sasvim isto ponašaju, da nema razlike u njihovim primenjenim obrascima, i zato ni Margaret Tačer ni Indira Gandhi nisu uradile mnogo za žene, dok drugi tvrde da žene, ipak, unose promene u politiku, jer, između ostalog, zbog svoje diskriminišuće pozicije u društvu, mogu da imaju veću naklonost prema ženama i lakše zagovaraju egalitarizam u socijalnim i političkim pitanjima (Tremblay, 1998). Istovremeno, Džudit Skvajers podvlači da mora da se

napravi razlika između supstantivne i konstitutivne reprezentacije roda, ili suštinskog predstavljanja interesa žena i konstrukcije rodnih odnosa unutar predstavničke demokratije (Squires, 2008).

Čičkarić kaže da uspešna suštinska reprezentacija „počiva na stanovištu da žene, predstavnice u parlamentu, zaista rade za ženske interese, potrebe i zahteve, što kasnije dovodi do konkretnih rezultata u političkoj praksi“ (Čičkarić, 2014, str. 139). Iako primećuje da veći broj žena u zakonodavnim telima ne uzrokuje uvek rodno osetljivu politiku, niti olakšava žensku saradnju među predstavnicama različitih partija, načelno povećanje broja žena u parlamentu ipak omogućava da se promeni kvalitet odnosa prema drugim ženama, kao i kvalitet rada samog zakonodavnog tela, tako što se menja odnos muškaraca prema nekim rodnim pitanjima (Čičkarić, 2014).

Iako je sistem rodni kvota na izbornim listama doveo do napredovanja na aspektu brojki, postavlja se pitanje u kojoj meri možemo da govorimo o aktivnoj političkoj participaciji i suštinskoj političkoj reprezentaciji žena, bez koje nema stvarnog napretka na polju rodne ravnopravnosti. Prema Čičkarić (2014), rodna dimenzija reprezentacije može da se objasni kroz dva pitanja – šta žene predstavljaju – što podrazumeva identitete, verovanja, interese i ideje i – kako bi trebalo da budu predstavljene – što uključuje političku moć koju one ostvaruju kroz ovaj proces. Međutim, kako Lončar (2020) navodi, u literaturi ne postoji jedinstven stav o tome koliko je funkcija na koju se žene biraju značajan faktor uticaja na zastupljenost žena u politici, pa se tako argumenti kreću od toga da su funkcije koje donose veću moć malobrojnije i otuda manje otvorene za žene i druge manjinske grupe, što implicira da će ih najmanje biti na poziciji predsednika države i članova vlada, a najviše na mestu najmanje uticajnih, kao što su opštinski odbornici i lokalna samouprava, do onih da je proces regrutovanja kandidata institucionalizovaniji na nacionalnom nivou u odnosu na neformalne, ortačke procese odlučivanja o sastavu izborne liste na lokalnu (Lončar, 2020).

Značaj porasta procenta žena u političkim institucijama za postizanje promena političke kulture objašnjava se i preko koncepta kritične mase, termina pozajmljenog iz fizike, a koji podrazumeva da će u slučaju kada određeni deo parlamenta drže žene, to dovesti do transformacije same institucije, političkog ponašanja i javne politike, što, međutim, nije dovoljno razvijena teorija, pa čak nije određen ni prag kritične mase koji bi žene trebalo da prebace da bi se stekli uslovi za kreiranje onakve politike koja bi njima bila apsolutno naklonjena (Celis & Childs, 2008).

Na tragu svih ovih teorijskih saznanja i promišljanja, pokušaćemo da na terenu proverimo kvalitet političke participacije žena u Rumi.

2. Metodologija istraživanja i istraživački proces

Istraživanje o kvalitetu političke participacije žena u Srbiji sprovedeno je metodom studije slučaja; u pitanju je istraživanje pojedinačnog, a ne mozaik ili slučaja u nizu, pa je tako istraživanjem o kvalitetu učešća žena u Srbiji obuhvaćeno jedno mesto – opština Ruma, u određenom vremenskom periodu – od 2. jula 2020. do 2. jula 2021. godine, bez dovođenja u vezu sa istim predmetom istraživanja u drugom prostoru i drugom vremenskom periodu. Kao tehnika prikupljanja podataka korišćena je analiza zvaničnih dokumenata, ali je osnovni istraživački instrument bio intervjuu

polustrukturiranog tipa, kako bi se predmet istraživanja kvalitativno opisao na osnovu odgovora političkih subjekata analizirane opštine. Pre same instrumentalizacije intervjua, naznačene su osnovne tematske jedinice za razgovor i pitanja, ali se redosled pitanja menjao tokom intervjua, postavljana su potpitanja kako bi se ispitanici usmerili ili vratili na temu, uz izbegavanje kategorija koje bi dovele do nametanja odgovora. Podaci su prikupljeni u razgovoru sa svakim ispitanikom pojedinačno, u periodu od početka juna do početka jula 2021. godine, na uzorku od šest ispitanika. Urađen je intervju sa pet ispitanica i jednim ispitanikom. Otežavajuća okolnost pri izboru ispitanica bila je činjenica da političarke u manjoj sredini teže pristaju da razgovaraju na ovu temu, ukoliko ne postoji opcija anonimnosti, što je u ovom slučaju izostalo.

Kriterijum za izbor ispitanika je postavljen tako da istraživanjem budu obuhvaćene pre svega žene, kako bi se kvalitet političkog učešća opisao iz njihove perspektive i na osnovu njihovih introspektivnih saznanja, ali je odlučeno da se uradi i intervju sa muškarcem sa čelne funkcije, koji je dobro upoznat sa političkim životom Rume. Pri izboru ispitanica uzet je u obzir faktor pripadnosti (vladajućoj i opozicionoj) partiji, kao i funkcija, pa je tako izvor podataka bila žena na visokoj poziciji u izvršnoj vlasti, zatim odbornice u aktuelnom sazivu skupštine – iz vladajuće koalicije i iz opozicione stranke u zakonodavnom telu, ali i političarka čija partija nije uzela učešće u radu lokalnog parlamenta. Kriterijumi za odabir bili su još i godište i obrazovni profil, uz pretpostavku da će se uključivanjem različitih kategorija postići reprezentativnost uzorka i time steći kompletniji uvid u istraživački problem. Godine ispitanika se kreću od 34 do 63; ispitanik i tri ispitanice su visokoobrazovane, dok jedna ima više obrazovanje, a druga je završila srednju stručnu školu.

Kao jedinica analize poslužila je struktura aktuelne lokalne vlasti (na svim nivoima), sa akcentom na zakonodavnu vlast, odnosno trenutni saziv Skupštine opštine (SO) Ruma, jer je sistem kvota doprineo većem prisustvu žena u predstavničkim telima.

Prema zvaničnim podacima objavljenim na sajtu Opštine Ruma (2020), od 43 odbornička mesta u lokalnoj skupštini, 39 pripada odbornicima iz vladajuće koalicije koju čine Srpska napredna stranka (SNS), Socijalistička partija Srbije (SPS) – Jedinstvena Srbija (JS) i Srpska radikalna stranka (SRS), dok su se za 4 mesta izborili članovi Zelene stranke Ruma (ZSR), koja predstavlja jedinu opozicionu partiju. Kada je Narodna skupština Republike Srbije u februaru 2020. godine usvojila Zakon o izmeni zakona o lokalnim izborima, kojim je propisano da na izbornim listama mora da bude 40% kandidata manje zastupljenog pola i dva od pet kandidata (Službeni glasnik RS, 12/2020, čl. 1), Rumljani su doslovce ispunili taj zadatak. Otkako je 2. jula 2020. godine doneta Odluka o dodeli mandata za odbornike, računica je u ovoj sremskoj opštini apsolutno u skladu sa zakonom; čak je premašena i kvota, jer od 43 odbornička mesta u lokalnoj skupštini, ukupno 19 pripada ženama. Sa 44,19% zastupljenosti žena u rumskom predstavničkom telu, one su tako postale vidljivije nego ikad.

Kada se, prema podacima Opštine Ruma (2020), iz rodne perspektive posmatra politička scena analizirane opštine, ona ukratko izgleda i ovako:

- Sastav Opštinskog veća Rume – kao izvršnog organa – trećinu čine žene.

- Predsednik opštine je muškarac (Slađan Mančić (SNS)), dok je zamenica predsednika opštine žena (Aleksandra Ćirić (SNS)).
- Predsednik SO je muškarac (Stevan Kovačević (SNS)), a zamenica predsednika SO žena (Kristina Kašić (SNS)).
- Sekretar skupštine je žena (Adrijana Bošković (SNS)).

Cilj istraživanja je da se utvrdi i opiše kvalitet učešća žena u politici u Rumi na osnovu podataka dobijenih od ispitanika kroz intervju koji je sadržao nekoliko osnovnih pitanja.

- Koji je bio Vaš osnovni motiv ulaska u politiku?
- Koliko žene u Rumi u predstavničkim telima i na visokim pozicijama imaju slobode i mogućnosti da iniciraju predloge, učestvujući aktivno u procesu odlučivanja i rukovođenja?
- Koje karakteristike, prema Vašem mišljenju, kvalifikuju žene da se na lokalnom nivou postavljaju na odgovorne funkcije?
- U kojoj meri političarke u Rumi deluju za ženske interese i svojom političkom participacijom ostvaruju rodnu dimenziju političke reprezentacije?
- Postoji li u Vašoj sredini solidarnost političarki kao kategorija nezavisna od partijske identifikacije?

Intervju je urađen sa Stevanom Kovačevićem, predsednikom SO Ruma i članom vladajuće SNS. Na listi ispitanica nalaze se: Aleksandra Ćirić (SNS), zamenica predsednika opštine, Ana Petrović (SPS), odbornica, Dušanka Stefanović Radisavljević (ZSR), predsednica odbora pripadajuće stranke, Kaća Divnić (ZSR), odbornica i Maja Dražić, članica i predsednica odbora stranke (Stranka slobode i pravde (SSP)) koja nije prešla cenzus na poslednjim lokalnim izborima.

3. Rezultati istraživanja

Aktuelna situacija u opštini Ruma pokazuje da se, kada je u pitanju faktor brojki, o politici na svim nivoima vlasti ne može govoriti kao o dominantno muškoj sferi. Predsednik SO Ruma, Stevan Kovačević kaže da je na lokalnoj političkoj sceni demonstrirana zrelost svih političkih subjekata što se „manifestovalo poštovanjem zakonske odredbe o kvotama, a potvrdilo činjenicom da po formiranju skupštine nije došlo do revidiranja podataka, kao što se dešavalo u drugim mestima i u ranijim skupštinskim sazivima, kada su žene bivale žrtve postizbornih dogovora“. To se, dodaje Kovačević, često pravdalo navodnim samoinicijativnim podnošenjem ostavki ili potpunim povlačenjem iz politike, što je zapravo i bio metod potiskivanja žena na margine.

„Čak i tamo gde nas ne obavezuje zakon, mi na visokim pozicijama imamo žene. Muškarci su čak u mnogim sektorima u manjini“, ističe predsednik SO Ruma.

Na izvršnoj vlasti koja je uglavnom rezervisana za muškarce, u Rumi se nalazi i ženski pečat, jer predsednik opštine ima zamenicu (Aleksandru Ćirić), koja kaže da je upečatljivo da u lokalnoj vlasti u Rumi žene imaju sve značajniju ulogu.

„Pored velikog broja odbornica, među direktorima javnih preduzeća, ustanova kulture i škola, nalazi se veliki broj žena, što je rezultat njihovog ozbiljnog pristupa poslu i posvećenosti. I sama sam, kao diplomirana historičarka, proučavajući društvene, istorijske i političke procese, želela da političkim angažovanjem doprinesem razvoju i unapređenju našeg društva, svesna velike odgovornosti koju to nosi“, kaže zamenica predsednika opštine.

Objasnila svoje razloge za ulazak u politiku, Maja Dražić, predsednica odbora SSP, kaže da je bila revoltirana *„muljem, gnojem i truleži na političkoj sceni Srbije i lokala“* i dodaje:

„Sve je počelo sa građanskim protestima u Rumi koje sam pokrenula sa drugaricom, a kojima su se kasnije priključili mnogi Rumljani. Nakon toga sam dobila vetar u leđa od političara koji su delili moje mišljenje, kao i mogućnost da se bavim politikom, a da budem ono što jesam. Politička scena u Rumi je u tom trenutku bila kao i u ostatku Srbije. Stanje diktature i privid demokratije“.

Iako nije tajna da su mnoge žene u Rumi napravile iskorak ka političkom aktivizmu kako bi se zaposlile u struci ili napredovale u karijeri, jer članska karta političke stranke otvara mnoga vrata, Ana Petrović, odbornica i članica SPS-a, kaže da to u njenom slučaju nije bio prevashodan motiv da pristupi redovima političarki.

„U politiku sam, prvenstveno, ušla jer sam mlada, energična, entuzijastična, sa mnogo ideja. Tu sam jer, u želji da budem društveno aktivna i korisna, pokušavam nešto da promenim i dobro učinim“, kaže članica SPS-a.

Za Dušanku Stefanović Radisavljević, predsednicu odbora ZSR, odluka da uđe u politiku iskristalisala se kao potreba da se u gradu u kojem je rođena konačno čuje i glas žena.

„Krenulo je od aktivizma u Udruženju za zaštitu životinja, preko akcije rešavanja ekoloških problema u svojoj sredini do potrebe da pomognem manjinskim, marginalizovanim pojedincima i grupama uz želju da Ruma postane bolje mesto za život svih građana. Sigurna sam da to ne može da se desi bez ženske snage“, kaže Dušanka Stefanović Radisavljević.

Njena stranačka saborkinja, Kaća Divnić, koja je takođe kao odbornica uzela učešće u radu skupštine, kaže da joj je *„bilo dosta da gleda kako nestručni, neobrazovani i nevaspitani vode Rumu i zato je politički aktivizam bila jedina opcija da bi se očuvao razum“.*

Ako se pogleda faktičko stanje u Opštinskoj upravi, na čijem čelu se nalazi muškarac, žene u Rumi su ponovo vrlo vidljive. Statistika je tu na njihovoj strani, jer kada se prebroje načelničke pozicije, vidi se da su žene u apsolutnoj većini. Od sedam uprava, šest odeljenja egzistira pod ženskom rukovodećom palicom. Na ovom terenu su čak, iako manje zastupljen pol u skupštini, žene osvojile i dominantno muške resore kao što su budžet, urbanizam i lokalna poreska administracija (Opština Ruma, 2020).

Dušanka Stefanović Radisavljević, međutim, kaže da su žene, uprkos brojčanoj vidljivosti i postavljanju na odgovorne funkcije, i dalje manjina koja se suštinski ne vidi i ne čuje, pa je pitanje stvarne moći diskutabilno.

„One uglavnom figuriraju kao poželjna brojka. Poštuje se zakon, ali one ne razmišljaju o sebi kao o aktivnom političkom subjektu koji je tu da donese korisne odluke. Moglo bi se reći da su pasivne funkcionerke“, kaže predsednica odbora ZSR.

Mišljenje o odsustvu akcionog impulsa, deli i Maja Dražić, članica SSP, koja kaže:

„Žene u skupštini u Rumi samo statiraju, klimaju glavom i drhte kao lasice. Verujem da većina njih ni ne zna zašto je tu, ni šta tačno treba da rade, dok im ne stignu instrukcije od vrhovnog poglavice. I nije to tako samo sa ženama, tako je i sa muškarcima. Žene čak dobiju i unapred pripremljen tekst na papiru, koji samo treba da pročitaju“.

S druge strane, Aleksandra Ćirić iz vladajuće SNS, ima visoko mišljenje o mogućnostima žena da suštinski, a ne samo formalno učestvuju u političkom životu Rume, navodeći da se podjednako kao i muškarci pitaju za sve što se tiče života lokalne samouprave, oblikujući u tom procesu i pojedinačne i zajedničke interese.

„Kao zamenica izuzetno uspešnog predsednika opštine, trudim se da odgovorim na postavljene zadatke i da svim građanima pomognem u rešavanju njihovih problema, ali i da se njihovi predlozi i zahtevi uvažavaju i realizuju“, ističe zamenica prvog čoveka opštine.

Da ne postoji raskorak između forme i suštine u političkoj participaciji žena tvrdi i predsednik skupštine, koji kaže da je Ruma sredina u kojoj su žene gotovo apsolutno ravnopravne sa muškarcima.

„Parlament je i lepši zahvaljujući njima, jer su one pristojnije u komunikaciji. Umeju da polemišu, bore se za svoje stavove, ali ne padaju u vatru. Traže repliku i događa se da u raspravama češće učestvuju od muškaraca. Predrasuda je da samo podižu ruku kada treba i da su prisutne u formi dekora, jer tvrdim da su otvorenije, hrabrije i ljubopitljivije od muškaraca“, kaže predsednik SO Ruma.

Međutim, članice ZSR demantuju prvog čoveka predstavničkog tela, navodeći da su one jedine žene u skupštini koje postavljaju pitanja, zbog čega izazivaju gnev ostalih odbornika i odbornica, ali i trpe diskriminišuće komentare.

„Svaki put kada postavim konkretno pitanje o nekom slučaju i pokušam da saznam zašto je nešto urađeno ili nije, u skupštini me zaspu salvom uvreda. Ne dozvoljavaju mi da kažem šta mislim, sabotiraju me i pokušavaju da učukaju, jer ne trpe činjenicu da postoji i drugačiji obrazac komunikacije. Predstavnici vladajuće koalicije su navikli na uniformnost u iskazivanju mišljenja, pa im je neprirodno kada se za reč javi neko ko ima svoj stav, a to što se žene iz njihove stranke redovno biraju za pomoćnice, a ne za predsednice samo govori o prividu njihove moći i patrijarhalnoj kulturi“, kaže Kaća Divnić.

Da kvote uglavnom samo maskiraju stvari, smatra Dušanka Radisavljević Stefanović.

„I dalje postoje dominantni muškarci, koji su glasni samo zato što su muškarci. I zato me ne čudi što nema ne samo nezgodnih, već pitanja uopšte. Mi smo tu jedine koje pitaju. Verovatno bi i druge odbornice doprinele mnogo više našem gradu kada bi mogle da iskažu svoj stav i odluče onako kako misle da treba, a ne kako im se naruči“, kaže predsednica odbora ZSR.

Mišljenje Ane Petrović, članice SPS-a, nalazi se negde između dva pola razmišljanja, pa je njen odgovor u ovom istraživačkom intervjuu da žene u politici generalno nisu u istoj poziciji kao muškarci.

„Bilo je momenata kada im u Rumi nije bilo lako, ali tvrdim da sada neke ideje, ipak, mogu da predlože, donesu neku važniju odluku i određene stvari promene. Čini mi se da možemo da govorimo o izvesnom pomaku“, kaže odbornica iz redova SPS-a.

Na pitanje koji kriterijum kvalifikuje političarke u Rumi da se postavljaju na rukovodeće, odgovorne pozicije, ponovo je usledio pluralizam odgovora.

Predsednica odbora ZSR i predsednik SO se slažu da je prevashodni razlog pozicionog napredovanja manje zastupljenog pola svesnost vladajuće koalicije da su žene savesne, radne, odgovorne i posvećene poslu. A to su, kako navode političari iz suprotnog tabora, poželjni kriterijumi za konkurisanje muškim stranačkim kolegama.

„U radu više mogu da se oslonim na žene, jer su odgovornije, preciznije i savesnije od nas. Pobornik sam stava da na važnim pozicijama mora da bude neko stručan, a ne da isključivi kriterijum bude rodna ravnopravnost, međutim, žene su u Rumi na sve funkcije stupile upravo jer su stručne i niko se tome nije protivio. Mislim da su one predodređene da se bave budžetom, jer su pedantnije, pa je u poslednjih 15 godina taj sektor dominantno u ženskim rukama“, ističe predsednik SO Ruma.

Na pitanje o njihovoj stručnosti i kvalifikacijama za određene pozicije, predsednica odbora ZSR kaže da iako su žene funkcionerke stručne, ne treba zaboraviti da je tu, ipak, *„presudno delegiranje po pripadnosti vladajućoj koaliciji i pozicioniranosti u samoj stranci, kao i činjenica da se žene, zahvaljujući opštoj političkoj klimi, percipiraju kao poslušnije, disciplinovanije i lojalnije“*.

Ana Petrović (SPS) smatra da se traže obrazovane, stručne i sposobne žene, dok nezadovoljna kriterijumima za izbor žena na čelne pozicije u Rumi, *„koji podrazumevaju podanički karakter“*, Maja Dražić iz opozicione SSP kaže:

„Nadam se da će politika ovde jednog dana postati plemenito zanimanje, posao koji će obavljati časni, obrazovani i odgovorni ljudi, kojima će prioritet biti interes građana, a ne da će ostati deponija narcisoidnih poremećaja ličnosti, lažnih diploma, burazerskih šema, sramote i kriminala“.

Pitanje o samom predstavljanju žena u skupštini, o tome koliko one na nivou institucija promovišu rodnu svest i u kojoj meri svojom političkom participacijom ostvaruju rodnu dimenziju političke reprezentacije, u istraživačkom procesu se nadovezalo i na pitanje o rodnoj diskriminaciji.

Predsednica odbora ZSR smatra da je prisutna zloupotreba pitanja rodne ravnopravnosti i njegovog suštinskog života u čemu učestvuju i same žene.

„Svi kažu kako su žene i lepe i doterane i prijatno ih je videti u skupštini, ali one u tom telu ne reprezentuju ličnosti koje iniciraju i bore se za ženska prava i rodna pitanja. Teme kao što su seksizam, mobing, mizoginija i nasilje nad ženama su gotovo sasvim izostavljene u raspravama; muškarci ih ne stavljaju na dnevni red, a žene ih na to ne podsećaju i to tako prolazi. Izuzetak je bio kada su odbornice u prethodnom sazivu izašle u javnost 2019. godine da daju punu podršku ženama, osudivši verbalni napad

glumca i političara Sergeja Trifunovića na Ivanu Žigić, novinarku Srpskog telegrafa, što se samo preslikalo iz centrale Unije žena SNS-a“, kaže Dušanka Stefanović Radisavljević.

Unija žena OO SNS Ruma s vremena na vreme organizuje tribine o rodnoj ravnopravnosti, ali Maja Dražić, članica SSP kaže da političarkama na vlasti nedostaje odlučnost, hrabrost i podrška okoline da bi predstavljale žene u skupštini, pa suštinska reprezentacija izostaje.

„Nije obrazovanje toliko bitna stavka, jer ima žena koje su visokoobrazovane i uspešne u svom poslu, ali nikada nisu uspele da se oporave od mraka, straha i trauma koje postoje i neguju se u maloj sredini, kao što je Ruma. I od tišine. Ovde se politika odigrava u stilu: Ćuti, šta će selo da kaže, Ćuti, može i gore, Ćuti, da ne čuje zlo, Ćuti, jer ćutanje je zlato, Ćuti i trpi, nemoj da se zameraš“, ističe članica SSP.

Kako je navedeno na zvaničnom sajtu Opštine Ruma (2013), Komisija za rodnu ravnopravnost je zasedala 2013. godine kada su saradnici ombudsmana posetili Rumu kako bi proverili stanje rodne ravnopravnosti i poštovanja zakona. Međutim, Kaća Divnić, odbornica iz redova ZSR, koja je sa novim skupštinskim sazivom izabrana za predsednicu Komisije, tvrdi da je zvanično zasedanje tog tela bilo 2011. godine i da od tada postoji samo na papiru.

„Već mesecima pokušavam da ga vratim u život, ali stalno su neka nova, urgentnija pitanja na dnevnom redu. Doživljam opstrukcije od ostalih članica Komisije koje tvrde da je pitanje rodne ravnopravnosti rešeno i da nema potrebe za "galamom". Kada pokušam da pokrenem teme o nasilju nad ženama, učutkaju me upravo žene. Međutim, neću odustati, jer smatram da ovo telo ima mnogo posla, iako ne mogu sebe da nazovem radikalnom feministkinjom, kao što tvrde ostale članice iz vladajuće stranke kojima ova funkcija služi samo za novčanu korist, umesto da predstavljaju i zastupaju interese svojih sugrađanki“, navodi članica ZSR.

Predsednik skupštine, članica SPS-a i zamenica predsednika opštine imaju kratak i uniformisan stav, a to je da aktivna participacija žena u političkom životu Rume doprinosi promovisanju rodne svesti, borbi za ženska prava i ohrabrirvanju žena da uđu u politiku.

„Ne možemo govoriti ni o kakvoj diskriminaciji, jer su u svojoj sredini političarke cenjene kao vredne i uspešne žene koje žele da doprinesu napretku kvaliteta svih građana“, stav je Aleksandre Ćirić (SNS) koji dele predsednik SO Ruma i članica SPS-a, a koji je u direktnom raskoraku sa odgovorom Dušanke Stefanović Radisavljević da „žene često same izbegavaju pitanja koja bi mogla da doprinesu napretku u borbi za ženska prava i osveščivanju i promociji rodne svesti čime bi se smanjila i mogućnost diskriminacije, dok se u isto vreme mizoginija glasno očitava kada se u redovima političara o ženama govori kao o dekoru na štiklama, sa lepom šminkom i umilnim pogledom“.

Priča o solidarnosti među ženama koja se takođe nalazi u središtu ovog istraživanja nije dovela do apsolutne solidarnosti u odgovorima.

Odbornica ZSR smatra da ona ne postoji, jer se sve vrti oko lojalnosti stranci, pa čak deluje da je „žena ženi vuk, dok se sa muškarcima često može iskrenije razgovarati“.

kao što predsednica odbora iste stranke kaže da je problem „*što preko njihovih predloga u skupštini žene redovno prelaze kao da ih nisu postavile, samo zato što ne dolaze iz krugova njihovih političkih vođa, ne osvrćući se čak ni na teme koje se direktno tiču položaja žena, što govori i o nedostatku empatije*“, dok zamenica predsednika opštine smatra da su žene dobro povezane i usmerene ka ostvarenju istih ciljeva.

„*Mogu da se pohvalim da imam divne koleginice i saradnice. One su obrazovane i vredne mlade žene, uvek spremne na uzajamnu pomoć i podršku. Dobra saradnja, međusobno razumevanje i timski rad doprinose odličnim rezultatima na svim projektima koje želimo da realizujemo*“, kaže druga osoba u lokalnom predsedništvu.

Iako nema direktan uvid u rad predstavničke i izvršne vlasti u Rumi, Maja Dražić iz SSP kaže da je dovoljno uključena u politički život opštine da može da tvrdi kako je „*feministička solidarnost na aparatima*“, ali još dodaje:

„*Ovo je vreme ljutog egoizma i opasnog individualizma, apatije, letargije i nepoverenja. Ako se tome doda i strah, onda je potpuno jasno zašto je danas jako teško očekivati solidarnost od bilo koga, a posebno u politici. Mada, ima i sve više pozitivnih primera ženske solidarnosti u politici. To su žene koje su deo Ženske mreže pri SSP i one su nada koja mi daje krila i održava me u nameri da ne odustanem*“.

Iz ugla predsednika SO Ruma, Rumljanke su jedna drugoj vetar u leđa, dodajući da im ponekad čak „*zavidi na solidarnosti koja u muškim krugovima ume da izostane*“, a stav Ane Petrović (SPS) ponovo je na sredini – između potvrdnog i odričnog odgovora na pitanje o manifestaciji ženske solidarnosti nezavisne od lojalnosti stranci.

„*Mogu da kažem da su neke političarke u Rumi solidarne međusobno, bez obzira na to kojoj stranci pripadaju, ali i da solidarnost u nekim slučajevima izostaje, jer se svodi na to da li smo u istoj partiji ili u protivničkom taboru. Na ličnom primeru sam osećala da su žene bile solidarne sa mnom, ali volela bih da se to podrazumeva generalno, a ne da se dovodi u pitanje*“, ističe odbornica iz redova SPS-a.

4. Analiza podataka i diskusija

Istraživanje je pokazalo da žene u Rumi ulaze u politiku iz različitih motiva: iz entuzijazma da nešto promene, svesne da napredak ne može da se desi bez ženskog glasa, zato što im je privlačno da se bave politikom, a da budu ono što jesu; ulaze i revoltirane situacijom na političkoj sceni i jer im je dosta da gledaju kako neobrazovani vode grad. Borba za ženska prava i interese, kao i ostvarenje rodne ravnopravnosti, ali i ambicija, privilegija i benefit izostaju kao pokretački motivi političarki.

Istraživanje o kvalitetu učešća žena u politici u Srbiji, u kojem je metodom studije slučaja obuhvaćena Ruma, pokazalo je da su žene i dalje manje zastupljene od muškaraca u političkom životu, ali da su u rumskoj podeli vlasti, ipak, delegirane na svim nivoima. Ispoštovana je zakonska odredba o rodnoj kvoti, čime je broj odbornica premašio minimalnih 40% zastupljenosti, ali političarke (iz vladajuće stranke) nisu uspele da prokře put do samog vrha izvršnih i predstavničkih pozicija, već su ostale na zameničkim funkcijama. Time se, u neku ruku, potvrdio i patrijarhalni obrazac po kojem su žene radije pomoćnice ili saradnice muškaraca, a ne nadređene muškarcima,

vaspitane da tamo gde je najodgovornije, ipak, ostanu u sigurnom drugom planu. Osim toga, to je potvrdilo i podatke do kojih se došlo još pre izmena zakonske odredbe o rodnoj kvoti, kada je istraživanje „Učešće žena u odlučivanju na lokalnom nivou“, koje je realizovalo Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, pokazalo da na lokalnom nivou manje od 5% lokalnih samouprava za predsednicu opštine ima ženu, dok u 23 opštine u Srbiji nijedna žena nije u Opštinskom veću, a najviše ih je tamo gde su žene na čelu opštine, pa se kao dobar primer navode Vršac, Nova Crnja, Rača i Gadžin Han u kojima se između 50 i 60% žena pozicioniralo u ovom telu (Akademija ženskog liderstva, 2021).

Istraživanje „Učešće žena u odlučivanju na lokalnom nivou“ pokazalo je da su žene u Srbiji sve dominantnije na operativnim izvršilačkim pozicijama, što se poklopilo sa rezultatima studije slučaja kojom je obuhvaćena Ruma, u kojoj su žene probile barijere na terenu Opštinske uprave, na čijem čelu je i dalje muškarac, ali su osvajanjem šest od sedam načelničkih pozicija, razbijene predrasude da se ženama uskraćuje rukovođenje tipično muškim resorima, kakav je budžet. Međutim, ne postoji jedinstven stav o tome da li se njihova politička participacija može označiti kao aktivna ili one više (pasivno) figuriraju na političkoj sceni, zadovoljavajući imperativ propisane rodne kvote umesto da akcenat bude na supstancijalnoj reprezentaciji, što znači da se njihovi stavovi uvažavaju podjednako kao stavovi muškaraca u procesu donošenja odluka i rukovođenja. Podaci do kojih smo došli govore da dominiraju dva dijametralno suprotna stava, od toga da su političarke u Rumi samo pasivne funkcionerke koje čute i ni za šta se ne pitaju do toga da su apsolutno ravnopravne sa muškarcima i čak hrabrije i dominantnije. Postoji mišljenje da bi one mogle mnogo više da doprinesu napretku sredine kada bi im bilo dozvoljeno da kažu šta misle o određenim pitanjima i iznesu svoje predloge, ali da aktuelni politički ambijent kreira kulturu uniformnosti mišljenja i delovanja, pa žene nemaju stvarnu moć rukovođenja i odlučivanja.

Istraživanje o stavovima političarki o ženskoj političkoj participaciji u Srbiji pokazalo je da deo ispitanica smatra da broj žena u politici jeste pokazatelj političke participacije, dok je prema drugima neophodan uslov participacije da se promene vrednosni stavovi građana i građanki, kako bi potom žene svojom aktivnošću mogle da utiču na preoblikovanje doživljaja politike kao dominantno muške sfere. Da bi se promenila politička kultura smatraju da je nužno da se u politiku uključi što više kvalitetnih žena (Vuković, 2014). U istraživanju koje je o uticaju žena u parlamentu, 2013. godine, među poslanicima u Narodnoj skupštini Republike Srbije sprovela inicijativa Otvoreni parlament, 29% ispitanica je izjavilo da u radu zakonodavnog tela nemaju isti značaj kao i poslanici, dok je to potvrdilo 8% poslanika. Međutim, na uopšteno pitanje da li mogu kvalitetno da doprinesu funkcionisanju parlamenta kao i muškarci, 97% poslanica je dalo potvrđan odgovor, dok je isto mišljenje sa njima podelilo 98% poslanika. Podaci do kojih se došlo u procesu anketiranja ukazali su na postojanje neravnomernog učešća žena u skupštinskim odborima i međunarodnim delegacijama, segregacije u oblasti finansija, bezbednosti i infrastrukturnih pitanja, kao i nejednakog tretmana na primeru upotrebe rodno nekorektnog jezika (Otvoreni parlament, 2014).

Da brojčana zastupljenost u parlamentu ne znači mnogo ako se ženama ne dozvoli da slobodno učestvuju u raspravama o predlozima zakona, pokazalo se u SAD još 1989. godine kada je ispitivana verbalna dinamika rasprava u Donjem domu predstavničkog tela Kolorado, gde je udeo ženskih predstavnika bio 33%, ali su žene koje su predsedavale odborima daleko manje govorile od muškaraca, imale su znatno ređa obraćanja, ali je zato pozitivnije na njih uticalo prisustvo žena dok su izlagale govore (Marš i Stoker, 2005).

Međutim, u isto vreme se kao sporno pitanje nameće sama solidarnost žena, koja se u našoj zemlji, kako se pokazuje, u praksi često izjednačava sa odanošću svojoj stranci, uprkos tome što je još 2013. godine pokrenuto udruživanje poslanica Narodne skupštine u tzv. Žensku parlamentarnu mrežu, koja okuplja članice svih političkih partija u parlamentu kako bi se podstakla upravo ženska solidarnost. Istraživanje u Rumi je pokazalo da na pitanje o solidarnosti, ispitanice direktno ili indirektno govore o solidarnosti unutar svoje stranke, pa tako pomoćnica predsednika opštine hvali „svoje divne koleginice“, a članica opozicione stranke (SSP) kritikujući odsustvo solidarnosti generalno ističe važnost Ženske mreže pri SSP, čime obe potvrđuju da ne razdvajaju solidarnost od stranačke pripadnosti i da je predznak „ženska“ (solidarnost) za njih vrlo usko polje.

Iako su žene u Rumi postale glasnije i sve više osvajaju političke pozicije, postoji disbalans u percepciji kriterijuma za takvo pozicioniranje. Liniju razdvajanja čini – pripadnost vladajućoj i opozicionoj stranci, pa su tako iz ugla prvih, stručnost, odgovornost i posvećenost obavezama ključne kvalifikacije, dok su iz percepcije drugih partijska hijerarhija i poslušnički karakter ključ koji otvara vrata napretka, za šta je odgovorna trenutna politička klima u društvu. Rumljanke manje razmišljaju o tome da u skupštini predstavljaju svoje sugrađanke, odnosno žene; svojom političkom participacijom ne ostvaruju u dovoljnoj meri rodnu dimenziju političke reprezentacije, jer ili nisu dovoljno osvestile ovaj segment i ne prepoznaju ga kao bitan ili nailaze na zid u skupštinskim raspravama. Hrabrost i odlučnost za suštinsku reprezentaciju takođe izostaje. Za neke od njih mizoginija je vidljiva i dolazi iz redova odbornika, dok je neke žene ne primećuju ili nemogućnost borbe za ženska prava i samu opstrukciju adresiraju na druge žene iz skupštinskih klupa i Komisije za rodnu ravnopravnost, koja u Rumi nekoliko godina opstaje samo u imenu. S druge strane, Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Srbiju stalno raste, pa ona čak ima vrednosti koje su iznad proseka EU-28 u poddomenima političke moći, što je dovelo konzistentno povećanje udela žena među poslanicama Narodne skupštine, ali i u ministarskim foteljama, kao i činjenica da je od 2017. godine Srbija prvi put dobila predsednicu Vlade, čime je naša zemlja, u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, deklarativno iskazala puno poštovanje evropskih vrednosti. Suštinski, rodni jaz je i dalje prisutan, ne samo u Srbiji, nego i u regionu, pa čak i u Evropi, u kojoj je najbolje rangirana Švedska koja jedina ima 90 bodova (od maksimalnih 100 prema Indeksu rodne ravnopravnosti), dok su značajno napredovale Slovenija i Francuska (European Parliament, 2021).

ZAKLJUČAK

Kvantitet nije i ne može da bude ekvivalent za kvalitetnu političku participaciju žena, jer ona podrazumeva suštinsko, a ne formalno prisustvo u političkom životu.

Podaci dobijeni na osnovu ovog istraživanja mogli bi da posluže kao predložak na koji način bi učešće žena na lokalnom nivou moglo da se poboljša, da se ukazivanjem na potrebu za aktivnom reprezentacijom kao pandanom pasivnom figuriranju na političkoj sceni, osvesti značaj rodne političke reprezentacije, koja znači da žene, kao i dalje manje zastupljen pol, u predstavničkim telima zaista deluju za interese žena. I da su im, delujući za njihove interese i artikulišući ih u samom procesu predstavljanja, odgovorne. Da bi se postavio mehanizam koji bi osigurao rodnu ravnopravnost i time poboljšao praksu političke participacije žena u Rumi, a samim tim i u svakoj drugoj sredini, preporuka je da se formiraju parlamentarne komisije za ženska pitanja koje bi imale mandat i stvarnu, a ne samo formalnu moć, da kontrolišu proces integracije rodnog sadržaja u same temelje zakonodavstva. Ukoliko bi se infrastrukturno unapređivalo zakonodavstvo za predstavljanje žena, one bi sa više hrabrosti i samopouzdanja ulazile u političku arenu i tako doprinosile širenju prostora ženske političke moći. Cilj je da se same političke stranke na lokalnom nivou izlažu konstantnom pritisku da podržavaju žene iz svojih redova u njihovim akcijama da se politički afirmišu i da ih nominuju na mesta na kojima imaju gotovo izgledne šanse da osvoje glasove, a da potom to iskoriste za pozicioniranje na funkcije sa kojih mogu stvarno da deluju, jer bi se tako unapređivali uslovi za postizanje suštinske reprezentacije. Političarke liderke su uzori koji pokreću žene kao građanke na veći društveni aktivizam, a njihovo političko osnaživanje jača demokratski potencijal sredine. Žene bi osim toga trebalo paralelno da se osnažuju i na vaninstitucionalnom, društvenom planu da se udružuju u civilne organizacije i pokrete, preko kojih bi pokušale da nametnu svoje interese i indirektno utiču na promenu redosleda i prioriteta dnevne agende lokalnih skupštinskih rasprava, u kojima se teme kao što su nasilje nad ženama, mobing, seksizam, diskriminacija i opšta marginalizacija ne bi gurale na dno „fioke“.

Bitan uslov za kvalitativan napredak u praksi lokalnog političkog aktivizma žena je svakako i izgradnja konsenzusa o solidarnosti među ženama nezavisnoj od članske karte i partijske identifikacije. Tako bi se politička klima u društvu razvijala u pravcu sve većeg osnaživanja žena i poboljšanja njihovog položaja. Bez saradnje žena na svim nivoima, strateških koalicija i stalnog zajedničkog lobiranja u interesu žena, ne može se računati na temeljniji pomak u opsegu i suštini političke participacije. Insistiranje na tome je jedan od osnovnih doprinosa ovog istraživanja, uz isticanje značaja reprezentacije kakva bi dovela do promena u načinu vođenja politike i redefinisaju karakteristika političke kulture koja je u našem društvu i dalje maskulina.

Reference

Akademija ženskog liderstva. (2021). *Žene u politici u Srbiji*. Preuzeto 27. septembra 2021. <https://liderke.org/zene-u-politici-u-srbiji/>

- Celis, K., & Childs, S. (2008). Introduction: The Descriptive and Substantive Representation of Women: New Directions. *Parliamentary Affairs*, 61 (3), 419–425.
- Celis, K., Childs, S., Kantola, J., & Krook, M. L. (2008). Rethinking Womens Substantive Representation. *Representation*, 44 (2) , 99–110.
- Čičkarić, Lj. (2014). Da li žene predstavljaju žene u parlamentu. *Genero*, 18, 135–153.
- European Parliament. (2021). *Women in politics in the EU: State of play*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689345/EPRS_BRI\(2021\)689345_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689345/EPRS_BRI(2021)689345_EN.pdf)
- Lončar, J. (2015). Konstruktivistički zaokret u teoriji političkog predstavljanja: problem odgovornosti. *Sociološki pregled*, XLIX, no. 2, 213–228.
- Lončar, J. (2020). Izbori i predstavljanje žena u Srbiji od 1990. do 2020. U: Jovanović, M.i Vučićević, D. (ured) (2020). *Kako, koga i zašto smo birali: izbori u Srbiji 1990-2020. godine* (str. 869-889). Beograd: Službeni glasnik.
- Marš, D., i Stoker, G. (ured) (2005). *Teorije i metode političke znanosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Opština Ruma. (2010). Poslovnik o radu Skupštine opštine Ruma. Preuzeto 4. juna 2021. https://www.ruma.rs/portal2/jupgrade/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=135&lang=en
- Opština Ruma. (2013). Rodna ravnopravnost. Preuzeto 10. juna 2021. https://www.ruma.rs/portal2/jupgrade/index.php?option=com_content&view=article&id=3669:2013-02-28-13-45-41&catid=202:latest-news&Itemid=82&lang=en
- Opština Ruma. (2020). Odluka o dodeli mandata. Preuzeto 10. juna 2021. <https://www.ruma.rs/portal2/jupgrade/dokumenta/Odluka%20o%20dodeli%20mandata%203.7.2020.pdf>
- Opština Ruma. (2020). Lokalna vlast. Preuzeto 10. juna 2021. https://www.ruma.rs/portal2/jupgrade/index.php?option=com_content&view=article&id=6196&Itemid=62&lang=en ()
- Otvoreni parlament. (2014). *Žene u parlamentu – samo kvota ili stvarni uticaj? Rodna ravnopravnost u Narodnoj skupštini Republike Srbije 2013*. Beograd: Otvoreni parlament, USAID, Institute for Sustainable Communities. <https://crta.rs/wp-content/uploads/2018/03/Otvoreni-parlament-%C5%BDene-u-Parlamentu-samo-kvota-ili-stvarni-uticaj.pdf>
- Squires, J. (2008). The Constitutive Representation of Gender: Extra-parliamentary Representations of Gender Relations. *Representation*, 44 (2) , 187–204.
- Tremblay, M. (1998). Do Female MPs Substantively Represent Women? A Study of Legislative Behaviour in Canada's 35th Parliament. *Canadian Journal of Political Science*, 31 (3), 435–465.
- Vuković, A. (2008). Stavovi srpske političke elite o ženama u politici. *Sociološki pregled*, 42 (3), 343–363.
- Vuković, A. (2014). Stavovi političarki o ženskoj političkoj participaciji u Srbiji – pet godina kasnije. *Sociološki pregled*, 17 (3), 397–417.
- Zakon o izmenama zakona o izboru narodnih poslanika, Službeni glasnik RS, br. 12/2020.

*Primljeno 12. avgusta 2021,
nakon revizije,
prihvaćeno za publikovanje 30. septembra 2021.
Elektronska verzija objavljena 10. oktobra 2021.*

Tatjana Loš, studentkinja doktorskih studija kulture i medija na Fakultetu političkih nauka (FPN) u Beogradu. Završila osnovne studije na smeru novinarstvo i komunikologija na FPN-u, kao i master studije socijalne politike na istom fakultetu. Sa stalnim zaposlenjem u *Večernjim novinama* objavljuje stručne i naučne radove u časopisima, sa fokusom na oblast medija, kulture i politikologije.

POLITICAL PARTICIPATION OF WOMEN IN SERBIA THROUGH THE PRISM OF LOCAL ACTIVISM: A CASE STUDY OF MUNICIPALITY OF RUMA, 2020 - 2021.

The paper aims to identify the quality of political participation of women in Serbia through the prism of activism at the local level. The research covered the municipality of Ruma in the period from July 2, 2020 to July 2, 2021, which conducted a research of an individual and not a mosaic or a case in a row. Using the case study method, data collection was conducted in a semi-structured interview on a sample of six respondents.

The results of the research showed that women, in accordance with the quantitative shift in the political life of Serbia in general, are delegated in the Ruma division of power at all levels, but that gender is still less represented in positions of power and decision-making, as well as in decision-making. Women in Ruma, with their political participation, do not sufficiently realize the gender dimension of political representation, because either they are not sufficiently aware of this segment and do not recognize it as important or they lack the courage to do so and encounter a wall in parliamentary debates.

The results of the research could be important for considering ways to improve the quality of women's participation in politics at the local level in the direction of greater substantive representation, as well as gender sensitivity, which would increase greater motivation of women to get involved in politics, affect the quality of work. representative body, but also a change in the political climate in society, which is still masculine. The research showed that the solidarity of women in politics should be strengthened, regardless of belonging to a political party, and they should be encouraged to be louder and braver in expressing their views in parliamentary debates, so that they can essentially fight for their interests.

Keywords: women in politics, political participation, gender, local activism, municipality of Ruma.